

Euroopan kulttuuripääkaupungin 2026 valinta Suomessa

Asiantuntijaraadin raportti
Esivalinta

Helsinki
Kesäkuu 2020

*Epävirallinen käännös
Alkuperäinen raportti englanniksi*

EUROOPAN KOMISSIO

Koulutuksen, nuorisoasioiden, urheilun ja kulttuurin pääosasto (Directorate-General for Education,
Youth, Sport and Culture)
Kulttuuri ja luovuus (Directorate Culture and Creativity)
Yksikkö D2

Yhteystiedot: eac-unite-D2@ec.europa.eu

*Euroopan komissio
B-1049 Bryssel*

© Euroopan unioni, 2020

Vastuuvapauslauseke

Tämän asiakirjan on laatinut Euroopan komissio. Se kuitenkin kuvastaa vain kirjoittajiensa näkemyksiä. Komissio ei vastaa mistään tämän raportin sisältämien tietojen mahdollisesta käytöstä.

Sisällysluettelo

Johdanto	4
Raadin kokous	4
Seuraavat vaiheet	5
Kiitokset	5
Ehdokkaiden arvioinnit	6
Tampere	6
Päätelmät	8
Savonlinna	9
Päätelmät	11
Oulu	11
Päätelmät	13
Suosituks	14
Yleistä	14
Euroopan kulttuuripääkaupungit -toiminta ja kulttuuristrategia	15
Eurooppalainen ulottuvuus	16
Kulttuuri- ja taideohjelma	16
Toteutusvalmius	17
Vaikutusala	18
Hallinto	18

Johdanto

Tämä on eurooppalaisen asiantuntijaraadin (jäljempänä "raati") laatima raportti ja koskee Euroopan kulttuuripääkaupunki 2026 -kilpailun esivalintavaihetta Suomessa. Kilpailu on Euroopan unionin aloite vuodelta 1985. Aikaisemmin kahdelle kaupungille Suomessa on myönnetty Euroopan kulttuuripääkaupunki -nimitys: Helsingille vuonna 2000 ja Turulle vuonna 2011.

Suomen opetus- ja kulttuuriministeriö (jäljempänä "ministeriö") toimii kilpailua hallinnoivana viranomaisena, ja kilpailuun sovelletaan Euroopan parlamentin ja neuvoston 16. huhtikuuta 2014 antamaa päätöstä N:o 445/2014/EU (jäljempänä "päätös")¹ ja asiakirjaa "Menettelyohje – Euroopan kulttuuripääkaupungin nimitystä Suomessa vuonna 2026 koskeva kilpailu (jäljempänä "menettelyohje"), jotka ministeriö on hyväksynyt ja julkaissut verkkosivustollaan².

Valintaprosessia varten perustettiin 12 riippumattomasta asiantuntijasta koostuva raati menettelyohjeen 2 artiklan mukaisesti. Euroopan unionin instituutiot ja elimet (Euroopan parlamentti, neuvosto, komissio ja Euroopan alueiden komitea) nimittivät raadin kymmenen jäsentä, ja ministeriö nimitti kaksi jäsentä.

Kilpailu on kaksivaiheinen: esivalinta (esivalinnan läpäisseiden luettelo) ja lopullinen valinta. Ministeriö julkaisi hakemuspöytäkirjan 2. huhtikuuta 2019 ja vastaanotti kolme hakemusta määräaikaan 5. toukokuuta 2020 mennessä. Hakijakaupungit olivat:

Tampere, Savonlinna ja Oulu.

Raadin kokous

Raadin kokous järjestettiin verkkokokouksena 16. ja 23.–24. kesäkuuta 2020. Kokous oli historian ensimmäinen esivalinta-etäkokous, sillä COVID-19-pandemian johdosta voimassa olleiden matkustusrajoitusten vuoksi suurimmalle osalle raadin jäsenistä osallistuminen kokoukseen Helsingissä ei ollut mahdollista. Raadin jäsenet osallistuivat kokoukseen kymmenestä maasta. Raati valitsi puheenjohtajakseen Jiri Suchanekin ja varapuheenjohtajakseen Riitta Vanhatalon. Kaikki raadin jäsenet allekirjoittivat eturistiriitoja koskevan vakuutuksen ja luottamuksellisuusvakuutuksen, jotka lähetettiin ministeriölle etukäteen. Ministeriön ja Euroopan komission edustajat osallistuivat kokoukseen tarkkailijoina ja eivät täten osallistuneet raadin pohdintaan tai päätöksentekoon.

Esivalinnan kuulemistilaisuudessa 23. kesäkuuta kukin kaupunki esitteli oman hakemuksensa (30 minuuttia) ja vastasi raadin esittämiin kysymyksiin (60 minuuttia).

24. kesäkuuta 2020 pidetyssä lehdistötilaisuudessa raadin puheenjohtaja ilmoitti puhelinyhteyden välityksellä raadin suosituksen, jonka mukaan ministeriö kutsuu seuraavat kaupungit lähettämään täydennetyt hakemuksensa lopulliseen valintaan (aakkosjärjestyksessä):

Oulu, Savonlinna ja Tampere.

---

¹ http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=uriserv:OJ.L_.2014.132.01.0001.01.ENG (englanniksi)
<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/FI/TXT/PDF/?uri=CELEX:32014D0445&from=EN> (suomeksi)

² https://minedu.fi/documents/1410845/12954142/en_Rules+of+Procedure.pdf/f9e9ade0-8731-5c3c-82d1-3a1581dd4ef4/en_Rules+of+Procedure.pdf (englanniksi)

Huomionarvoista on, että raati otti huomioon COVID-19 pandemian aiheuttamasta sulkutilasta johtuneet poikkeukselliset olosuhteet, joissa hakukirjoja oli valmisteltu. Sulkutila rajoitti merkittävästi erityisesti kilpailutiimien mahdollisuuksia sitouttaa asukkaita ja paikallisia sidosryhmiä sekä vaikeutti erityisesti eurooppalaisten ja kansainvälisten kumppanuuksien solmimista. Näitä kontakteja ja kumppanuuksia raati odottaa kaupunkien vahvistavan merkittävästi seuraavassa vaiheessa. On oletettavaa, että pandemia vaikuttaa pitkäkestoisesti kulttuurisektoriin, jonka on muututtava merkittävästi sisäisesti ja sopeuduttava uuteen tilanteeseen. On myös todennäköistä, että kaikki kolme esivalinnassa valittua kaupunkia keskittyvät hankkeissaan sekä käytännön toimiin että taiteelliseen visioon COVID-19-pandemian jälkeisenä aikana. Vastaavasti hakemuksiin sisältyvien budjettisuunnitelmien odotetaan täsmentyvän. Valtion budjetista osoitettua rahoitusosuutta koskevat odotukset saattavat olla yliarvioituja, ja niitä on vielä tarkistettava.

Seuraavat vaiheet

Ministeriö hyväksyy muodollisesti tässä raportissa esitettyihin suosituksiin perustuvan ehdokasluettelon (päätoksen 8 artikla). Tämän jälkeen se lähettää esivalinnan läpäisseille hyväksytyssä luettelossa nimetyille kaupungeille kutsun lähettää täydennetyt hakemukset lopullista valintaa varten.

Jatkoon päässeitä kaupunkeja kehoitetaan ottamaan huomioon tässä raportissa esitetyt raadin arviot ja suositukset.

Täydennetty hakemus tulee toimittaa opetus- ja kulttuuriministeriöön **23.4.2021** mennessä

Lopullista valintaa koskeva kokous on määrä järjestää Helsingissä todennäköisesti kesäkuun alussa 2021.

Kahdesta neljään raadin edustajaa tekee yhden päivän vierailun esivalinnan läpäisseisiin kaupunkeihin juuri ennen lopullista valintaa koskevaa kokousta. Vierailun tarkoituksena on saada lisätietoa kaupungin kulttuuripääkaupunkivuosisuunnitelmasta. Euroopan komission ja ministeriön edustajat osallistuvat raadin jäsenten vierailuihin tarkkailijoina.

Kiitokset

Raadin edustajat haluavat kiittää kaikkia kilpailun esivalinnassa mukana olleita. Raati kiinnitti huomiota siihen, että kaikki kaupungit ovat käyttäneet hakuprosessin tarjoaman mahdollisuuden vahvistaa omia kulttuuristrategioitaan sekä kulttuurin ja Euroopan roolia yleisessä sosioekonomisessa kehitystyössään. Tämä on jo itsessään Euroopan kulttuuripääkaupunki -kilpailun merkittävintä perintöä. Raati kannustaa kaikkia kolmea kaupunkia jatkamaan kulttuuristrategioidensa kehittämistä ja toimeenpanoa.

Raati kiittää kaikkia kolmea hakemuksensa jättänyttä ehdokasta ja kaikkia niiden hakuprosessiin osallistuneita toimijoita, Euroopan komissiota sen antamista neuvoista sekä ministeriötä ja IT-tiimiä tapahtuman erinomaisesta hallinnoimisesta.

Ehdokkaiden arvioinnit

Arvioidessaan ehdokkaita raati otti huomioon päätöksen 2 artiklassa mainitut yleiset ja erityiset tavoitteet sekä hakemukselle asetetun vaatimuksen, jonka mukaan sen on perustuttava kulttuuriohjelmaan, jolla on vahva eurooppalainen ulottuvuus ja joka on perustettava erityisesti nimitystä varten (4 artikla).

Raati arvioi jokaista hakemusta 5 artiklan kuuden kriteerin perusteella:

- panos kaupungin pitkän aikavälin strategiaan
- eurooppalainen ulottuvuus
- kulttuurinen ja taiteellinen sisältö
- toteutusvalmius
- vaikutusala
- hallinto.

Raadille ei ollut selvää, olivatko kaikki ehdokaskaupungit saaneet täyden muodollisen hyväksynnän kulttuuristrategialleen kaupungin- tai kunnanvaltuuston tasolla. Euroopan kulttuuripääkaupungit -toimintaa vuodesta 2020 eteenpäin koskevan päätöksen 445/2014/EU yhtenä tärkeimmistä vaatimuksista on, että kaupungeilla on käytössä muodollinen ja täsmällinen kulttuuristrategia. Tällä varmistetaan se, että ECoC-hanke ei ole vain kertaluontoinen tapahtuma vaan tukee kaupungin muutosta ja sen kulttuurielämän kehitystä keskipitkällä aikavälillä.

Seuraavissa kommentteissa raati esittelee esivalintakokouksessa käymiensä keskustelujen pääasialliset aiheet. Jatkoon valituille kaupungeille annetaan yksityiskohtaisia ja yleistason suosituksia, jotka auttavat niitä lopullisten hakemusten valmistelussa.

Raati korostaa, että sen arvioinnit ehdokkaista ovat perustuneet hakemuksiin ja esivalintakokouksen aikana järjestettyihin kaupunkien esittelytilaisuuksiin. Kaupungin historia, sen nykyiset ja aiemmat toimintatavat sekä sen kulttuuritarjonta voivat muodostaa perustan ehdotetulle ohjelmalle, mutta ne eivät ole valintaprosessin kannalta oleellisia. Raadin arvioinnit ja suositukset jatkoon selvinneille kaupungeille perustuvat myös analyysiin kaikkien ehdokaskaupunkien valmiuksista suorittaa vaaditut vaiheet Euroopan kulttuuripääkaupunki -nimityksen saavuttamiseksi tulevina kuukausina lopulliseen valintakokoukseen mennessä.

Tampere

Tampereen kaupungin ja sitä ympäröivän Pirkanmaan alueen yhteisen hakemuksen teemana oli "Quality by Equality" (Laatua yhdenvertaisesti), ja sen tavoitteena on edistää yhdenvertaisuutta kulttuurisen kestävyuden kautta. Konsepti on saanut innoituksensa siitä, että Tampere on ollut niin teollistumisen kuin yhdenvertaisuusliikkeen edelläkävijä. Raadin mukaan pääteemana "yhdenvertaisuus" on kunnianhimoinen ja ajankohtainen mutta vaikea toteuttaa. Raadin mielestä hakemus olisi vahvempi, jos Tampereen esittämiä keskusteluja tuettaisiin ja monipuolistettaisiin kulttuurisilla ja taiteellisilla keinoilla, eikä vain paikallisella vaan myös eurooppalaisella tasolla.

Hakemuksessa havaittiin lisäksi useita suoraan kulttuurialaan liittyviä haasteita, esimerkiksi taiteilijoiden tilojen puuttuminen ja yleisön sitoutumattomuus, kulttuurisesti monimuotoisen yhteisön integraation puute sekä kaupungin kyky hakea menestyksellisesti EU-avustuksia. Laajempaa luonnon käsitettä tarkastellaan periaatteellisella tasolla, mutta se on sisällytetty ehdotettuun kulttuuri- ja taideohjelmaan vain rajatulla, eikä kovin innovatiivisella tavalla. Kulttuuristrategiaa kehitetään, ja on selvää, että ECoC-hanke laajentaa kaupungin tavoitteita ja alueellisen kulttuurisen kehityksen perspektiiviä yleisellä tasolla, mikä on tärkeää. ECoC-hankkeen vaikutusta kaupungin ja sitä ympäröivien alueiden pitkän aikavälin kulttuuriseen kehitykseen ei kuitenkaan ole ilmaistu selkeästi. Alueellinen sitoutuminen hankkeeseen vaikuttaa lupaavalta, mutta sitä tulisi kehittää enemmän hallinnollisella tasolla, jotta hankkeen vaikutuksia ja mahdollista perintöä voitaisiin tutkia. Raadille ei myöskään ole selvää, onko kaupungin kulttuuristrategia muodollisesti hyväksytty ja otettu käyttöön ja milloin se on tapahtunut, joten seuraavassa hakemuksessa tulee selvittää täsmällisesti strategian laadintaa ja hyväksyntää koskevat tiedot.

Valmiuksien vahvistamiseen liittyen on esitetty useita hyviä elementtejä, mutta se ei ole keskittynyt riittävästi Euroopan kulttuuripääkaupungit -toiminnan erityisiin kysymyksiin ja tarpeisiin: esimerkiksi kulttuurisektorin työskentelyn kansainvälistymisen tukeminen ei ole esillä.

Seurannan ja arvioinnin kolme tunnistettua tasoa ovat tarkoituksenmukaisia, ja raati pitää hyvänä lähestymistapana myös sitä, että Euroopan kulttuuripääkaupunki -tapahtumaan liittyvien tavoitteiden täyttymistä koskevat organisaatioiden itsearviointimenetelmät ovat formatiivisia ja suhteutettuja ennakoituihin muutosmekanismeihin. Arviointistrategia vaatii kuitenkin vielä kehittämistä, erityisesti perustietojen keräämistä sekä ECoC-ehdotuksen kannalta tarkoituksenmukaisten ja selkeämpien indikaattoreiden määrittämistä (esimerkiksi hankkeesta "yhdenvertaisuudelle" seuraavien vaikutusten määrittämiseksi ja mittaamiseksi). Raati huomauttaa, että itsearviointityökalu on hyvä ja eteenpäin suuntautunut lähestymistapa.

Ohjelmassa on neljä päälinjaa: "Yleinen sauna" (Public Sauna) on vertauskuva avoimille kulttuuritiloille ja kutsuu kaikki yhdenvertaisina osallistujina mukaan yhteiseen taiteelliseen luomisprosessiin. Vallankumouksia-linjan (Revolutions) tavoitteena on voittaa epätasa-arvo, joka määritellään terminä laajasti ja joka kattaa hyvin erilaisia ilmiöitä teollisuudesta sukupuoleen. Puiden viisaus -ohjelmalinja (Wisdom of Trees) on omistettu kulttuurisen kestävyuden teemalle, ja se korostaa luonnon merkitystä elämässä sekä taiteellisen inspiraation lähteenä. "Kylähyppelyssä" (Village Hopping) ovat kyseessä muuttuvat identiteetit sekä maaseudun ja lähiympäristön kulttuurin laadun ja perinteisten taiteellisten ilmaisukeinojen arvostaminen. Strategiassa painotetaan voimakkaasti ekologisia huolenaiheita, mutta ne eivät vielä ole esillä hakemuksessa, lukuun ottamatta huomioita uusiutuvan energian tuottamisen tarpeesta ja luonnonläheisen elämäntavan eduista. Ohjelmalla pyritään vahvistamaan resilienssiä ja haastamaan megatapahtumien idea kehittämällä niiden tilalle kestäviä tuotantoja. Tätä tavoitetta pidetään onnistuneena ja vaikuttavana, mutta tällä hetkellä on epäselvää, miten kyseinen ohjelma voisi täyttää tavoitteet Euroopan kulttuuripääkaupungin mittakaavassa. Raati toteaa, että ohjelman rakenne, mukaan lukien sen alueelliset lippulaivat, oli yleisellä tasolla selkeä ja sen taiteellinen visio ja aihealueet olivat eurooppalaisella tasolla mielenkiintoisia ja osuvia.

Laatua yhdenvertaisesti -konsepti on itsessään vetovoimainen eurooppalaisella tasolla. Vielä on kuitenkin luotava strategia, jonka avulla tätä konseptia voidaan selkeämmin toteuttaa yksittäisissä hankkeissa, jotka saavat vastakaikua laajemmalla eurooppalaisella yleisöltä ja jotka kiinnostavat sitä. Hakemuksessa mainittu "globaalin" solidaarisuuden käsite jää vielä pelkäksi avainsanaksi, jota on työstettävä vielä huomattavasti lisää suhteessa Tampereen kaupungin esittelemään yhdenvertaisuuden päätteeseen.

Vahvoja suhteita muihin Euroopan kulttuuripääkaupunkeihin on jo luotu, mikä on myönteinen mutta vasta ensimmäinen askel. Yhteistyö Venäjän kanssa on hakemuksessa mahdollisesti kiinnostava elementti, jota tulee kuitenkin kehittää vielä lisää. Raadin näkemyksen mukaan nykyinen ehdotus keskittyy liikaa paikallisiin ja alueellisiin elementteihin eikä aktiviteetteja, jotka liittyvät eurooppalaisen kulttuurisen monimuotoisuuden edistämiseen tai nykyisten tai aiempien yleisten teemojen korostamiseen, ole vielä kehitetty. Raadin mielestä hakemuksen eurooppalaisessa ulottuvuudessa on vielä parantamista.

Tampereen kaupunginvaltuusto hyväksyi ECoC-hakemuksen, ja alueen 19 muulla kunnalla, jotka ovat alun perin tukeneet hakemuksen ideaa, on syksyyn 2020 saakka aikaa päättää omasta sitoutumisestaan. Raati odottaa, että tämä lopullinen päätös esitetään lopullisessa hakemuksessa. Tampereella on sekä suurten tapahtumien järjestämiseen vaadittava organisaationaalinen kokemus että siihen soveltuva infrastruktuuri. Kaupungin saavutettavuus on myös tyydyttävällä tasolla.

Vaikutusala on verrattain hyvin esitetty. Hakemuksessa esitetään useita vakuuttavia esimerkkejä paikallisen väestön, kansalaisyhteiskunnan ja yliopiston osallistumisesta hakemuksen valmisteluun. Vielä ei kuitenkaan ole selvää, miten Tampereen alueella asuvat erilaiset yhteisöt osallistuvat ECoC-hankkeen toteuttamiseen. On ratkaisevan tärkeää, että tiimi pohtii syvällisemmin hakemuksen pääteeman mukaisesti eri ryhmiä, joille se haluaa viestinsä kohdentaa, ja että yleisen tason valmistelutyö aloitetaan taiteelliseen ilmaisuun liittyvien todellisten innovaatioiden luomiseksi. Nämä ryhmät ja täsmällisesti räätälöidyt keinot niiden sitouttamiseksi tulisi määritellä Euroopan laajuisesti ECoC-hankkeen eurooppalaisen elementin esiin tuomiseksi. Tähän mennessä hakemuksen yhteistyön avainkäsitettä ei ole vielä viety käytäntöön. Yhdenvertaisuuden ja monimuotoisuuden käsitteitä ei ole vielä täysin sisällytetty hankkeen vaikutusala koskevaan strategiaan. Ideat yleisöjen saavuttamista koskevan strategian kehittämisestä ovat hyvä lähtökohta, mutta ne vaativat vielä työstämistä.

Hallintorakenne ei ole selkeä, ja siitä puuttuu organisaatorakenteen suunnitelma, erityisesti seurannasta ja arvioinnista vastaavan tiimin osalta. Investoitu pääoma vaikuttaa ylimitoitetulta, eikä ole selvää, onko sillä suora yhteys ECoC-hankkeeseen. Valtion rahoitusosuuteen liittyvät odotukset saattavat olla ylimitoitettuja, ja niitä on arvioitava ja niistä on keskusteltava uudelleen. Kokonaisuudessaan hakemuksen käytäntöä käsittelevä osa on vielä puutteellinen, eikä ole helppoa määritellä, kuinka Laatia yhdenvertaisesti -konsepti toteutetaan käytännössä ja siirretään hallinnollisiin toimenpiteisiin ja rakenteisiin.

Raati suhtautuu varauksella myös tiedotus- ja markkinointistrategian yleiseen johtamiseen. Tällä hetkellä hakemuksessa keskitytään pääasiassa kaupungin markkinoimiseen, ja siitä puuttuu selkeä eurooppalainen narratiivi, kertomus. Hakemuksessa kuvaillun strategian on määrä perustua digitaalisiin keinoihin, mutta sen toiminnasta ei ole esitetty yksityiskohtaisempia lisätietoja.

Päätelmät

Raati suosittelee, että Tampereen hakemus etenee lopulliseen valintaan.

Hakemuksessa on vahvoja elementtejä, mutta siinä on useita merkittäviä puutteita, jotka vaativat työtä.

Laatia yhdenvertaisesti -konsepti on itsessään kiinnostava, ja se todennäköisesti myös kiinnostaa eurooppalaista yleisöä. Konseptia ja erityisesti sen yhteyttä paikallisiin tarpeisiin ja kontekstiin tulisi kuitenkin kuvata tarkemmin sen sijaan, että sitä käytetään yleisluontoisena mottona, josta raadin mukaan toisinaan puuttuu konkreettinen ulottuvuus. Hakemuksessa esitelty konsepti tulee sisällyttää kulttuuri- ja taideohjelmaan käytännöllisellä

ja konkreettisella tavalla, ei vain teoreettisena linjauksena. On muotoiltava selkeä ja vahva viesti, joka voidaan välittää eri yleisöille ympäri Eurooppaa ja jonka erilaiset yleisöt myös ymmärtävät. Tätä tarkoitusta varten on kehitettävä strategia, jonka tavoitteena on rakentaa eurooppalaisia kumppanuuksia ja joka ei rajoitu ainoastaan ECoC-hankkeen kaupunkeihin.

Raati arvostaa sitä, että ehdotetun ohjelman seurannassa ja arvioinnissa on määrä käyttää kuutta Euroopan kulttuuripääkaupungit -toimintaan kuuluvaa tavoitetta ja että ohjelma sisältää monia mielenkiintoisia aloitteita, kuten ikääntyneille suunniteltu graffitityöpaja. Toinen hakemuksen vahvuus on se, että kulttuuriohjelman kehittämisessä on hyödynnetty paikallisten taiteilijoiden ja kulttuurialan toimijoiden välistä vahvaa yhteistyötä.

Myönteistä on lisäksi se, että hakemus on esitelty Tampereen kaupungin ja Pirkanmaan alueen yhteisenä aloitteena. Siihen on kuitenkin luotava selkeä alueellinen ulottuvuus, joka on linjassa hakemuksen pääteeman kanssa. Raati kannustaa hakutiimiä pohtimaan aihetta vieläkin perusteellisemmin ja tarkastelemaan syvällisemmin kaupungin ja alueen potentiaalia.

Raati haluaa myös ilmaista huolensa hallintorakenteeseen sekä tiedotus- ja markkinointistrategiaan liittyen. Myönteistä on puolestaan se, että alueella on jo valmiiksi erittäin kiinteä kulttuurinen infrastruktuuri ja kaupungilla on selkeästi organisaationaaliset edellytykset järjestää ECoC-hankkeen mittakaavan mukaisia suur tapahtumia.

Savonlinna

Savonlinnan hakemus on Savon ja Karjalan alueilla sijaitsevan neljän maakunnan yhteinen hanke. Hankkeen mottona on "The Saimaa Phenomenon" (Saimaa-ilmiö), ja sillä halutaan kiinnittää huomio näiden neljän maakunnan ja Savonlinnan alueen ainutlaatuihin luontoon ja kulttuuri-identiteettiin.

Hakemus perustuu vahvasti paikallisiin perinteisiin ja kulttuuriperintöön. Siinä maaseudun kulttuurista ammennetaan innoitusta uusille taide- ja viestintämuodoille ja luodaan vahva yhteys paikallisyhteisöön ja ympäröivään luontoon. Tavoitteena on tehdä ECoC-hankkeen avulla kulttuurista entistäkin tärkeämpi osa kaupungin ja koko alueen strategiaa, sillä Savonlinnan katsotaan olevan kulttuurikentälle mahdollistava toimija.

Euroopan kulttuuripääkaupunki -nimityksen odotetaan tekevän Savonlinnasta ja sen alueesta eläväisemmän ja houkuttelevan sinne lisää asukkaita.

Raadin näkemyksen mukaan odotukset vaikuttavat hyvin mittavilta pelkän ECoC-hankkeen avulla saavutettaviksi. Hakemuksessa esitettyihin haasteisiin kuuluvat alueellinen monimuotoisuus ja lisääntynyt syrjäytyminen ja ihmisten yksinäisyys. ECoC-hankkeen tavoitteena on myös puuttua ongelmiin, kuten nuorten muuttoliike suurempiin kaupunkeihin ja väestön ikääntyminen, jotka ovat yleisiä ilmiöitä muissakin eurooppalaisissa yhteiskunnissa. Raati arvioi, että osa näistä tavoitteista on ylimitoitettuja.

Kaupungin kulttuuristrategia on hyväksytty maaliskuussa 2020 samaan aikaan Itä-Suomen kulttuurin yhteistyöstrategian kanssa.

Seuranta- ja arviointisuunnitelmaa kuvataan jossakin määrin. Hakemuksessa viitataan perustason tutkimukseen, kuten SROI:hin (Social Return on Investment -menetelmä) ja nykyisiin sitoutumisen asteisiin. Etukäteen suoritetuissa kyselyissä ei kuitenkaan ole tutkittu syitä siihen, miksi ihmiset eivät osallistu kulttuuriaktiiviteetteihin. Raadin mukaan olemassa olevaa dataa tulee tutkia tarkemmin ja selvittää, miten sitä voidaan parhaiten hyödyntää

tulevien arvioiden tukena. Jää myös epäselväksi, viitataan seurannalla ja valvonnalla kulttuuristrategiaan kokonaisuudessaan vaiko vain ECoC-hankkeeseen.

Valmiuksien vahvistamista koskeva ohjelma keskittyy etupäässä kulttuuristrategian toimeenpanoon, joten se tukee vain osittain ECoC-hankkeen suoraa toteutusta.

Hakemus perustuu seuraaviin kolmeen osa-alueeseen: Itäinen ilo (Eastern Joy) korostaa alueen historiaa ja kulttuuria. Veden voima (Power of Water) tuo esiin yhtäältä taiteen ja kulttuurin ja toisaalta veden ja luonnon välistä suhdetta. Yhdistävät sillat (Connecting Bridges) rakentavat yhtäläisiä mahdollisuuksia ja edistävät innostavaa yhteistyötä. Ohjelman ydinrakenne on tehty ja sitä kehitetään edelleen yhteistyössä lukuisten paikallisten taiteilijoiden kanssa, mikä on myönteinen piirre. Toisaalta vähemmän myönteinen tekijä on se, että ohjelmassa käsitellään vain hyvin vähän nykyistä taidekenttää. Tiimillä on takanaan Savonlinnan kaupunginjohtajan vahva tuki, ja se on sitoutunut jatkamaan hankkeen eteenpäin viemistä riippumatta siitä, myönnetäänkö sille Euroopan kulttuuripääkaupunki -nimitys vai ei. Raadin mukaan koko ECoC-ohjelmaan kuuluvat Saimaan kulttuuripääkaupungit (Saimaa Capitals of Culture), joissa tapahtumia on suunniteltu vuosille 2022–2025, ovat mielenkiintoinen ja potentiaalinen kokonaisuus valmiuksien vahvistamisen kannalta. Konseptia on kuitenkin kehitettävä edelleen tämän tavoitteen mukaisesti, ja se on esitettävä yksityiskohtaisemmin lopullisessa valintavaiheessa. Toisaalta Saimaan kulttuuripääkaupungit voivat myös kuluttaa resurssit ja yleisöjen kiinnostuksen loppuun, joten tätä näkökulmaa on kehitettävä harkiten. Huolimatta Saimaan kulttuuripääkaupunkien tapahtumien varalle laadituista mittavista suunnitelmista raati ohjeistaa tiimiä keskittymään kehitystyössä varsinaisen kulttuuripääkaupunkivuoden ohjelmaan.

Eurooppalainen ulottuvuus rajoittuu käytännössä Pohjoismaihin, Itämeren alueeseen ja Venäjään. Hakemuksessa korostuukin alueen erityinen sijainti rajavyöhykkeenä idän ja lännen välillä. Näitä yhteyksiä tulisi kehittää lisää ja integroida ne seuraavassa vaiheessa kulttuuri- ja taideohjelmaan.

Muu Eurooppa ei ole täysin edustettuna esivalintavaiheen hakemuksessa. Raadin näkemys, että eurooppalainen ulottuvuus vaatii paljon enemmän kuin vain kumppanuuksia. Se edellyttää selkeää narratiivia, kertomusta, jonka avulla voidaan vahvistaa eurooppalaisia arvoja taiteen ja kulttuurin keinoin. Kaupungin kulttuuri ja tietäntyyppinen elämäntyyli liitetään vahvasti ohjelmaan, ja viesti muulle Euroopalle on se, että tämä luonnon innoittama elämäntapa on viehättävä. Tiimi esittää erittäin selkeästi, että Saimaata ei tulisi pitää vain matkailukohteena vaan kokonaisena elämäntapana, mikä on viestinä vahva. Tätä toteamusta ei kuitenkaan ole vielä siirretty selkeiksi eurooppalaisiksi taiteellisiksi konsepteiksi tai aiheiksi.

On merkittävää, että Savonlinnan kaupunginvaltuusto, muiden hakemukseen osallistuneiden kaupunkien valtuustot sekä alueellisten viranomaisten johtokunnat ovat päättäneet äänestyksellä tukevansa osallistumista kulttuuripääkaupunkihakuun. Taloudellisen panostuksen tarkka taso päätetään lähitulevaisuudessa, ja raati odottaa saavansa kaikki tarvittavat tiedot lopullisessa hakemuksessa. Kaupunki suunnittelee käyttävänsä koko olemassa olevan infrastruktuurinsa tapahtumaan ja kehittävänsä tarvittaessa uusia pääomahankkeita. Uusia näyttelytiloja suunnitellaan, mutta niiden osalta tulee selvittää, liittyvätkö ne ECoC-hankkeeseen vai eivät. Tällä hetkellä edellytykset järjestää Euroopan kulttuuripääkaupunki -tapahtuman kaltainen mittava hanke ovat ennemminkin käsitteen kuin todennetun tiedon tasolla, ja raati odottaa siitä yksityiskohtaisempaa ja vakuuttavampaa kuvausta lopullisessa valintavaiheessa.

Hakemus oli valmisteltu selkeästi yhteistyössä kulttuurialan instituutioiden kanssa maakuntarajojen yli. Raadin mukaan Sillanrakentajat-tiimi ja lähettiläät ovat hyvä tapa edistää eri sidosryhmien välisiä suhteita neljän maakunnan alueella. Lisäksi "Myö taataan"-apuraha ("We guarantee") on konseptina lupaava, mutta sen toimintaperiaatteet vaativat

yksityiskohtaisempaa kuvausta. Vaikka hakemuksessa esitellään yleisöjen saavuttamista koskevia perustason ideoita, tätä näkökulmaa tulee kehittää lisää paitsi kulttuuristrategian tavoitteiden mutta myös erityisesti ECoC-hankkeen tavoitteiden osalta.

Kulttuuripääkaupunkivuodelle suunniteltu budjetti ei ole kovin suuri, mutta suunniteltu valtion rahoitusosuus vaikuttaa realistiselta. Odotettu EU-rahoituksen taso (6 miljoonaa euroa) on kunnianhimoinen mutta mahdollinen. Kulttuuri- ja tapahtumatuotannossa työskentelevän henkilöstön kustannusten kattamisesta vaaditaan kuitenkin lisäselvennys. Raati on myös huolissaan siitä, että tulevien Saimaan kulttuuripääkaupunkivuosien kustannukset saattaisivat vaarantaa varsinaisen kulttuuripääkaupunkivuoden 2026 budjetin.

Hallinnon osalta raati kiittää suunnitelmaa ottaa aluekoordinaattori mukaan toiselle kierrokselle. Hakemukseen osallistuneiden kaupunkien ja ECoC-hankekumppaneiden välisten suhteiden hallintorakenne on kuitenkin verrattain heikko, ja sekä hallintoa että organisaatorakenteita tulisi kehittää lisää, jotta voitaisiin varmistaa kaikkien osallistuminen päätöksentekoon. Taiteellisen johtajan rooli jää epäselväksi.

Päätelmät

Raati suosittelee, että Savonlinnan hakemus etenee lopulliseen valintavaiheeseen.

Raati pitää ehdotusta mielenkiintoisena ja näkee siinä paljon potentiaalia, jota on erityisesti vahvassa kansalaisten sitoutumisessa hankkeeseen, mukana olevien kaupunkien ja hakutiimin välisessä yhteistyössä sekä alueen rikkaassa ja elävässä kulttuuriperinnössä. Itse teema, "Saimaa-ilmio", jää kuitenkin hyvin yleiselle tasolle, eikä sitä selitetä selkeästi, minkä vuoksi sen merkitys muulle Euroopalle puuttuu tällä hetkellä.

Seuranta- ja arviointistrategiaa on vielä kehitettävä, jotta se vastaa tämän tietyn ECoC-hankkeen tarpeita. Näin voidaan varmistaa, että sitä varten kerätään riittävästi perustason dataa eri osa-alueilta ja että uuden datan hankkimisen lähtökohdat on määritelty selkeästi.

Hakemuksessa keskitytään siihen osallistuvien kuntien olosuhteiden kehittämiseen, mutta laajempi eurooppalainen narratiivi, kertomus puuttuu. Raadin mielestä ECoC-hanke nähdään keinona houkutella alueelle enemmän kävijöitä mutta ei välttämättä keinona edistää ja monipuolistaa kansainvälistä kulttuurista osallistumista tai mahdollisuutena kehittää vaihtoehtoisia matkailumallia.

Eurooppalaista ulottuvuutta käsittelevä luku on puutteellinen. Sen luomiseksi tarvitaan kumppaneita ympäri Eurooppaa, ei vain Pohjoismaista ja Baltian maista, ja se tulee liittää selkeämmin ohjelman ydinkonseptiin.

Nykyisen hakemuksen painopisteen on oltava selkeämmin viestissä, joka sillä halutaan välittää muulle Euroopalle ja maailmalle. Tätä osa-aluetta on vahvistettava.

Toimitusvalmiutta, erityisesti olemassa olevaa kulttuurista infrastruktuuria ja kykyä järjestää suuria tapahtumia, on lisäksi kuvattava vakuuttavammin.

Oulu

Oulun hakemus keskittyy "kulttuuri-ilmastonmuutoksen" (Cultural Climate Change) konseptiin. Tällä sanaleikillä korostetaan tarvetta vahvistaa kulttuurin roolia kaupungin ja alueen kehityksessä sekä sitä, miten kulttuurin keinoin voidaan taistella ilmastonmuutosta

vastaan. Hakemuksen tavoitteena on yhdistää ihmiset, jotka elävät erillään toisistaan teknologian ja hektisen elämäntavan hallitsemassa nykymaailmassa.

Kaupunginvaltuusto hyväksyi tammikuussa 2020 Oulun uuden kulttuuristrategian vuosille 2020–2030. Strategian peruskonseptina on tarve monimuotoisemmille taloudellisille rakenteille sekä kehityksen pehmeämmille muodoille, myös muilla kuin kulttuurin saralla. Sekä kulttuuristrategian että Oulun hakemuksen 2020 visiona on kulttuuri-ilmastonmuutos. Hakemuksen ydinarvoja ovat rohkeus, reiluus ja vastuullisuus. Raadin näkemyksen mukaan viittaukset ympäristön kestävyteen kuitenkin puuttuivat.

Hakemuksen rakenne vastaa hyvin kaupungin nykyistä viittä pääasiallista haastetta, jotka liittyvät paikallisten ihmisten liian vakavaan asenteseen, epätasapainoon sosiaali- ja terveystalouden rahoituksen käytössä, maaseutualueiden väestökatoon, ikääntyvään yhteiskuntaan ja tavoitteeseen saada villiä kaupunkikulttuuria jokapäiväiseen elämään.

Ihmisten osallistuminen kulttuuritoimintaan ei ole niin aktiivista kuin olettaisi. Vastauksena tähän suhteellisen alhaiseen ihmisten kulttuuriseen osallistumiseen ECoC-hankkeen tavoitteena on ottaa huomioon kaikki heikommassa asemassa olevat ryhmät, jotka eivät tällä hetkellä koe kuuluvansa kulttuuriseen yhteisöön. Kansalliset ja etniset vähemmistöt sekä alueella asuva alkuperäisyhteisö ovat myös kohderyhmiä.

Hakemus sisältää perusteellisen analyysin kaupungin ja koko alueen vahvuuksista ja kehittämiskohteista. Vakuuttava perustason arviointi on toinen hyvä lähtökohta, jonka ansiosta ohjelmaa on mahdollista mukauttaa helpommin todellisiin tarpeisiin ja sen seuranta voidaan toteuttaa uskottavasti. Ennakoarvioinnin tulosten perusteella luotu kulttuuri-ilmastonmuutos-konsepti on mielenkiintoinen, mutta tässä vaiheessa sitä ei ole selkeästi tuotu osaksi kulttuuri- ja taideohjelmaa.

Valmiuksien vahvistamiseen tähtäävä ohjelma vaikuttaa hieman suppealta ja keskittyvän enimmäkseen liiketoiminnan elementteihin, vaikka sen tulisi kattaa muitakin aiheita ja taitoja koko kulttuurisektorin alalta. Myös kulttuuriteollisuuden ja luovan alan teollisuuden selkeä kartoitus ja strategia puuttuvat.

Ohjelma rakentuu kolmelle osa-alueelle: Villisti kaupunki (Wild City) tuo esiin luovan hengen villin luonteen. Vastakohtien voima (Cool Contrasts) puolestaan esittää vastakohtat pohjoisen elämän ja jokaisen eurooppalaisen yhteisön vahvana ominaispiirteenä. Rohkeasti reunalla (Brave Hinterland) esittelee elämäntarinoita äärimmäisissä olosuhteissa ja Euroopan laidalla. Kuhunkin osa-alueeseen kuuluu hankeideoita, joissa on mukana sekä paikallisia että ulkomaisia taiteilijoita, enimmäkseen kuitenkin Pohjoismaista ja Baltian maista. Ohjelman rakenne on selkeä, mutta Villisti kaupunki -osa-aluetta on kehitettävä lisää, jotta ohjelma lunastaa nimensä antamat lupaukset. Raadin mielestä hakemuksessa esitetyt hankeehdotukset ovat tuoreita ja kiehtovia, joten ne ovat hyvä perusta tulevalle kehitystyölle.

Hakemus nostaa esiin erittäin tärkeän kysymyksen taiteen ja teknologian yhdistämisestä, mikä on erityisen osuva teema juuri Oululle, sillä kaupungin teknologialaboratorioilla on merkittäviä saavutuksia. Digitaaliset keinot ovat osoittautuneet äärimmäisen hyödyllisiksi nykyisen pandemian aikana, mutta siitä huolimatta on käynyt entistäkin selvemmäksi, että fyysinen eristäytyminen ei ole kestävä elämäntapa. Näitä löydöksiä tulisi analysoida tarkemmin, ja niistä tulisi tehdä konkreettisempia ja täsmällisempiä nivomalla ne tiukemmin ohjelmaideoihin. Taiteellisenä visiona on luoda liike, joka ulottuu napapiiriltä ja arktisilta erämailta koko Eurooppaan. Modernin teknologian mahdollisuuksien hyödyntäminen paitsi taiteen luomisen myös virtuaalisten yleisöjen rakentamisen keinona on hakemuksen vahvuus.

Alueen ainutlaatuinen kulttuuriperintö, esimerkiksi terva, sisältyy kahteen ohjelmalinjaan, mutta sitä voitaisiin hyödyntää vieläkin enemmän, koska sillä on potentiaalia herättää kansainvälisenkin yleisön kiinnostus.

Saamelaisyhteisön mukanaolo on hakemuksessa hyvin tärkeä elementti, mutta sitäkin tulee tutkia lisää: yhteisön jäseniä ei tulisi nähdä vain kohderyhmänä vaan hakemuksen luomiseen osallistuvina todellisina toimijoina.

Eurooppalainen ulottuvuus rakentuu kahdelle tärkeälle teemalle: kulttuurinen muutos ja ilmastonmuutos ovat molemmat tärkeitä aiheita eurooppalaisella mutta myös globaalilla tasolla. Noista näkökulmista ei ole kuitenkaan vielä selkeästi luotu eurooppalaista narratiivia, kertomusta. Kiinteitä kansainvälisiä kumppanuuksia ei ole luotu. Useimmat kontaktit ovat naapurimaista Ruotsista ja Venäjältä, mutta niiden kaikkia mahdollisuuksia ei ole vielä tutkittu.

Paikallisten kulttuurialan instituutioiden kansainvälisten suhteiden luomista koskevaa strategiaa on vielä kehitettävä. Samalla hakemuksen vahvuutena on se, että nuorille ympäri Eurooppaa suunnattu viesti on määritelty: "Sinä voit tehdä, mitä haluat siellä, missä olet". Tämä vaatii kuitenkin vielä kehittelyä. Raati pitää ideaa Euroopan laajuudesta ohjelmahausta hyvänä ja katsoo, että useiden ideoiden avulla on mahdollista luoda vahvaa kansainvälistä yhteistyötä (esimerkiksi Festival Wild Camp, Tar Wharf to Seven Seas ja E75 Highway).

Kulttuurisektorin, kansalaisyhteiskunnan ja yliopiston osallistuminen hakemuksen valmisteluun ja suunniteltuun hankkeen toteuttamiseen on vahvuus. Hakemuksessa on lupaavia avauksia liittyen yleisön saavuttamiseen, sillä kaupungilla on jo useita ohjelmia tähän liittyen. Tämän vuoksi onkin kehitettävä uusia toimenpiteitä, jotka ovat linjassa ECoC-hankkeen mission ja vision kanssa. Ajatus ensimmäisen lapsille suunnatun ECoC-tiedotusstrategian luomisesta on erittäin lupaava.

Hakemuksella vaikuttaa olevan vahva poliittinen tuki paikallistasolla. Alueellisen hallinnon sitoutuminen ei kuitenkaan ole vielä selvää tässä vaiheessa kilpailua ja vaatii lisäselvitystä lopullisessa valintavaiheessa.

Hakemus sisältää suunnitelman elävöittää kaikki alueen kulttuurikohteet ja ottaa mukaan 32 kuntaa, mutta tätä mahdollisuutta ei ole vielä hyödynnetty eikä se ole selvästi esillä ohjelmassa. Kaupungin rahoitusosuus budjetista on mittava ja COVID-19-kriisin mahdolliset vaikutukset siihen tulee mainita.

Valtion rahoitusosuutta koskevat odotukset vaikuttavat ylimitoitetuilta. Budjetin kustannuserittelyssä "muilla kustannuksilla" on erittäin suuri osuus, eikä ole selvää, minkä tyyppisiä kustannuksia se sisältää. Tämän lisäksi budjetissa on laskentavirhe, sillä kaikkien kustannusten yhteissumma ylittää 100 prosenttia, mikä vaatii selvennystä.

Kaupungin kulttuuribudjetti on pienentynyt huolimatta parhaillaan käytävistä neuvotteluista. Nykyinen kriisi voi luoda jatkossa lisää paineita kulttuurirahoitukselle. Tämän vuoksi on laadittava selkeä riskiarvio ja suunniteltava tähän liittyviä riskinhallintatoimenpiteitä.

Hakemuksessa esitetty organisaatorakenne on epäselvä: taiteellisen johtajan ja toimitusjohtajan välinen suhde on vielä määriteltävä. Hakemuksen laatimiseen on osallistunut useita toimijoita, minkä vuoksi raati ehdottaa uusien hallintomallien tutkimista, jolloin osallistavan prosessin jatkaminen voi olla helpompaa.

Päätelmät

Raati suosittelee, että Oulun hakemus etenee lopulliseen valintavaiheeseen.

Raati katsoo, että hakemuksessa oli lupaavan kulttuuritarjonnan aineksia. Kulttuuri-ilmastonmuutoksen konsepti on mielenkiintoinen, ja sillä on todellista eurooppalaista potentiaalia, mutta se edellyttää lisää käsitteellistä tutkimusta, jotta konseptista voidaan rakentaa sellainen, että sillä välitetään selkeästi myönteinen viesti.

Arviointisuunnitelma on erittäin tärkeä ja kuvattu hakemuksessa hyvin, ja vakuuttavat perustiedot ovat sen vahvuus. Raati suosittelee kuitenkin suorittamaan syvällisempiä tutkimuksia kaupungin potentiaalista, perinnöstä ja taiteen taustatekijöistä. Tutkimuksen avulla kulttuuri- ja taideohjelmaa voidaan kehittää edelleen rohkeampaan ja innovatiivisempaan suuntaan. Taiteen, teknologian ja luonnon yhdistäminen on kiinnostava lähtökohta, mutta vaatii hiomista. Ilmastokestävyyskysymystä ei myöskään ole käsitelty ohjelmassa tarpeeksi syvällisesti. Kaikkiaan raati katsoo, että hakemuksessa esitetyt hanke-ehdotukset ovat tuoreita ja kiehtovia, joten ne ovat hyvä perusta tulevalle kehitystyölle. Raati arvostaa paikallisen kulttuurikentän ottamista mukaan ohjelman kehittämiseen.

Tärkeä ohjelman näkökulma on osallistaa luovaan prosessiin kaikki marginaaliset vähemmistöryhmät. Tämän tavoitteen saavuttamiseksi sovellettavista käytännön ratkaisuista on kuitenkin liian vähän tietoa.

Tiimin on keskityttävä erityisesti tekemään ohjelmasta todella kansainvälinen. Nykyisessä vaiheessa hakemuksesta puuttuu vahva eurooppalainen ulottuvuus.

Suosituks

Seuraavat suositukset koskevat kaikkia kolmea jatkoon valittua ehdokasta.

Raati pitää tarpeellisena, että kaikki jatkoon päässeet kaupungit kehittävät hakemuksiaan viimeistä valintavaihetta varten saavuttaakseen sen laatutason, jota vaativalta Euroopan kulttuuripääkaupunki -hankkeelta edellytetään. Esivalinnassa ja lopullisessa valinnassa käsiteltävien ehdotusten vaatimustasojen ero on huomattava. Raati odottaa, että lopullisia hakukirjoja on kehitetty huomattavasti raadin suositukset huomioon ottaen.

Jatkoon päässeitä ehdokkaita kehoitetaan perehtymään huolellisesti **päätöksen kuuteen kriteeriin** sekä kaikille ehdokkaille yllä esitetyissä arvioinneissa annettuihin yksilöllisiin kommentteihin.

Ehdokkaiden kannattaa myös tutustua viimeksi valittujen kulttuuripääkaupunkien arviointeihin (vuodesta 2013 alkaen) sekä äskettäin nimitettyjen kulttuuripääkaupunkien seurantaraportteihin. Ne ovat saatavilla Euroopan komission Euroopan kulttuuripääkaupunki -verkkosivustolla.

Yleistä

Viimeisten kuluneiden kuukausien aikana Eurooppa ja koko maailma ovat joutuneet kohtaamaan aivan uuden todellisuuden pandemian myötä. Tilanne on luonut valtavaa hämmennystä, ahdistusta, pelkoa ja rajoituksia. Se on toisaalta synnyttänyt myös uusia ilmaisun muotoja, työkaluja ja menetelmiä, jotka ovat joko painuneet unohduksiin (kotona vietettävä laatu-aika) tai joiden kehitystyö on jäänyt aikaisemmin kesken (esimerkiksi videokonferenssit ja etäopetus), jotka ovat osoittautuneet hyödyllisiksi tässä epävarmuuden hallitsemassa maailmassa. Raadin näkemyksen mukaan tarvitaan uusia lähestymistapoja, joiden avulla kulttuuritapahtumia ja vuoden mittaisia suur tapahtumia on mahdollista mukauttaa tähän uudenlaiseen maailmaan. Myös menettelytapoja ja odotuksia on muutettava. Tällä viitataan jokaiseen toiminnan tasoon taiteellisesta ilmaisusta hallinnolliseen työhön. Paljon kattavamman ja erilaisia vaihtoehtoja sisältävän varautumissuunnitelman

tulisi olla olennainen osa Euroopan kulttuuripääkaupunki -tapahtuman edellyttämän pitkän aikavälin suunnittelua. Tämä on hieno haaste meille kaikille, myös ehdokaskaupungeille, mutta yhtä lailla se on mahdollisuus pohtia uusia ja kestävämpiä kulttuurimalleja.

Lopullisessa valintavaiheessa toimitettavasta hakemuksesta tulee *tosiasiallisesti* voittajaksi nimettyä kaupunkia sitova sopimus. Siinä määritetään ohjelman taiteellinen visio, sen keskeiset tavoitteet, hankkeet, toimintalinjat, rahoitus ja hallinto. Hakemuksen tarkka noudattaminen on yksi kriteereistä, joiden perusteella raati tekee seurantavaiheen lopussa komissiolle suosituksen Melina Mercouri -palkinnon maksamisesta.

Hakemusten lopullisessa valintavaiheessa ehdokkaiden on vastattava kaikkiin hakemuspyyntöön liitteessä 1 esitettyihin lopullisen valintavaiheen kyselylomakkeen kysymyksiin. Seuraavassa ja kilpailun viimeisessä vaiheessa raati odottaa, että ehdotettua taiteellista visiota, koko ohjelmaa ja eurooppalaista ulottuvuutta käsittelevät osiot ovat aiempia versioita huomattavan paljon kattavampia.

Raadilla (ja sitä seuraavalla seurantaraadilla) on vastuu vaalia Euroopan kulttuuripääkaupunki -tapahtuman pitkän aikavälin brändiä. Ehdokkaiden tulee olla tietoisia siitä, että Euroopan kulttuuripääkaupunkien tällä hetkellä saaman mittavan kansainvälisen huomion johdosta laajaa aluetta koskevat poliittiset päätökset (ei vain kulttuuria koskevat) voivat vaikuttaa kaupungin maineeseen ja vastaavasti koko Euroopan kulttuuripääkaupungit -toiminnan imagoon. Raati odottaa ehdokkaiden olevan asiasta tietoisia ja suorittavan asianmukaisia toimenpiteitä minimoidakseen kaupunkiaan koskevien kansainvälisten ja kansallisten kielteisten mielikuvien syntymisen ennemminkin poliittisilla muutoksilla kuin markkinointi- tai PR-toimilla.

Euroopan kulttuuripääkaupungit -toiminta ja kulttuuristrategia

Muodollisesti hyväksytyn kaupungin kulttuuristrategian on oltava hyväksytty ja käytössä ennen lopullisen hakemuksen lähettämistä. Raati odottaa hakukirjojen olevan viimeisellä kierroksella aiempaa fokusoidumpia: kaupunkien tulee esittää kulttuuristrategian keskeisimmät painopisteet, jotka liittyvät ECoC-hankkeeseen, sen tavoitellut lopputulokset ja suunnitelmat resurssien muuttamiseksi tulevina vuosina. Hakemuksessa tulee myös käsitellä Euroopan kulttuuripääkaupunki -tapahtuman odotettuja vaikutuksia ja perintöä.

Viimeisten versioiden tulisi olla merkittävällä tavalla päivitettyjä, ja myös konsepteja voi olla tarpeen muuttaa. Ehdokaskaupungin tulisi luoda narratiivi, kertomus jostakin sille merkityksellisestä ilmiöstä ja rikastuttaa sitä tarinallistamisen keinoin, ei ainoastaan hyödyntämällä ammattimaisesti viimeisimpiä trendejä. Tiimien tulisi keskittyä niiden omaan potentiaaliin ja muuntaa se kertomukseksi, joka vetoaa niin paikallisiin kuin eurooppalaisiin yleisöihin.

Euroopan kulttuuripääkaupunki -tapahtuma on kaupungille muutosmahdollisuus. Esivalintavaiheessa hakemuksissa määritellään yleisellä tasolla ne tavoitteet ja syyt, joiden vuoksi kaupunki tavoittelee nimitystä. Tavoitteiden tulisi olla selkeästi määritettyjä, sillä Euroopan kulttuuripääkaupunki -nimitys on joskus tapana nähdä yleisratkaisuna jokaiseen kaupungin haasteeseen. Tärkeä mutta vielä hiomista vaativa näkökohta on hankkeen tuoma odotettu näkyvä muutos kaupunkikuvassa. Raati odottaa täsmällisempää, kohdennetumpaa ja tiiviimpää esitystä, joka linkittyy ohjelman visioon, teemoihin ja aktiviteetteihin sekä seurannan ja arvioinnin kautta tapahtuman jättämän perinnön lopputuloksiin. Kaupunkien käytettävissä on runsaasti kirjallisuutta ja tutkimuksia, joiden avulla ne voivat tutustua Euroopan kulttuuripääkaupunki -nimityksen tuomiin erilaisiin kulttuurisiin ja sosiaalisiin etuihin sekä kaupunkikehittämiseen liittyviin hyötyihin.

Arviointiosioihin hakemuksissa tulee kiinnittää enemmän huomiota toisessa vaiheessa (erityisesti tutkimukseen, jonka kautta saadaan perustietoja), ja raati odottaakin saavansa tietoa kunkin kulttuuripääkaupunkiehdokkaan menestyksen indikaattoreista.

Valmiuksien vahvistamisen tulisi perustua kaikenlaisten kulttuuri-, ravintola- ja matkailualan toimijoiden ja palveluiden valmiuksien vahvistamiseen liittyvien erityistarpeiden kokonaisvaltaiselle ymmärrykselle. Kulttuuriteollisuus ja luovan alan teollisuus tulisi käsittää kulttuuri- ja taideohjelman monialaisena aihealueena, ja ne tulee linkittää aiheeseen liittyvään sektorin kartoitukseen ja tarveanalyysiin. Valmiuksien vahvistamiseen tulisi tämän vuoksi sisällyttää myös kulttuuriteollisuus ja luovan alan teollisuus.

Eurooppalainen ulottuvuus

Raadin mielestä eurooppalainen ulottuvuus jäi hakemuksissa puutteelliseksi. Tässä vaiheessa suunnitelmat on kohdennettu liikaa kotimaan yleisöille ja ne on laadittu liiaksi kotimaan näkökulmasta. Kansainvälinen yhteistyö, sikäli kun se on sisällytetty hakemuksiin, keskittyy Pohjoismaihin, Baltian maihin ja Venäjälle.

Koko Euroopan laajuisen yhteistyön kehittäminen edellyttää strategisia lähestymistapoja ja todellisia kumppanuushankkeita niin taiteilijoiden kuin kulttuuriorganisaatioiden ja -instituutioiden kanssa ympäri Eurooppaa. Se ei voi rajoittua ainoastaan nykyisten tai aiempien Euroopan kulttuuripääkaupunkien tai olemassa olevien eurooppalaisten kulttuuriverkostojen tai ystävyyskaupunkien välille.

Eurooppalaisella ulottuvuudella on kaksi suuntaa. Sen tarkoituksena on esitellä muulle Euroopalle kaupungin panos eurooppalaisen kulttuurisen monimuotoisuuden edistämiseksi. Mutta aivan yhtä tärkeänä tavoitteena on pyrkiä laajentamaan kaupungin omien asukkaiden ymmärrystä ja tietoisuutta kulttuurien moninaisuudesta Euroopassa sekä edistää kulttuurihankkeiden ja muiden projektien kautta yhteyksien syntymistä muiden maiden kansalaisten kanssa. Juuri tämä, muiden kulttuurien painotus, erottaa Euroopan kulttuuripääkaupungin jostain toisesta maan kulttuurikaupungista. Euroopan kulttuuripääkaupungin asema tarjoaa kaupungille ja sen asukkaille mahdollisuuden oppia muilta avoimella tavalla. Yksi tärkeä perintöön liittyvä osa-alue on uusien ja pitkäjänteisten kumppanuuksien luominen kaupungin omien ja muiden maiden kulttuuritoimijoiden kesken.

Raati odottaakin, että hakemuksissa keskitytään aiempaa painokkaammin eurooppalaisiin kumppanuuksiin: yhteistuotantoihin ja -kuratointeihin, konferensseihin, verkostoitumiseen ja vieraileviin taiteilijoihin tai esiintyjiin. Viimeaikaisten Euroopan kulttuuripääkaupunkien hankkeissa yli puolessa on ollut mukana eurooppalaisia ja kansainvälisiä kumppaneita. Kaupunkien tulisi kannustaa kulttuurialan toimijoitaan osallistumaan aktiivisesti eurooppalaisiin kulttuuriverkostoihin.

Yksi Euroopan kulttuuripääkaupungille asetetuista eurooppalaisen ulottuvuuden kriteereistä on kyky houkutella vierailijoita muualta Euroopasta ja kauempaa. Ohjelman on oltava vetoava ja tämän vuoksi poikettava kaupungin tai alueen tavanomaisesta matkailutarjonnasta. Raati odottaa näkevänsä näitä kiinnostavia ohjelmaehdotuksia Euroopan kulttuuripääkaupungin 2026 lopullisessa valintavaiheessa. Raati ohjeistaa osallistujia harkitsemaan huolellisesti ECoC-hankkeen strategisen tiedotussuunnitelman laatimista sekä kehittämään ohjelman ja kansainvälisen markkinointivision välistä yhteyttä.

Kulttuuri- ja taideohjelma

Lopullisessa valintavaiheessa keskitytään toimeenpano-ohjelmaan, joka käsittää ajanjakson vuodesta 2021, jolloin kulttuuripääkaupunki nimitetään muodollisesti, aina varsinaiseen kulttuuripääkaupunkivuoteen 2026. Raati kehottaa kaikkia kolmea kaupunkia omaksumaan

avoimen ja rohkean taiteellisen lähestymistavan hankkeeseen ja olemaan pelkäämättä uusia ja kokeellisia ideoita. Tällä hetkellä hakemusten visiot ovat vielä verrattain epäselviä ja vaativat syvempää pohdintaa. Lisäksi valitun vision ja hakemuksen kaikkien muiden elementtien on oltava johdonmukaisia keskenään. Innovaatioita vaaditaan sekä teoriassa että – vielä enemmän – myös käytännössä. Ohjelmaan on mahdollista tuoda omaperäisyyttä myös ilman provokatiivisia tai yliampuvia hankkeita. Raati odottaa saavansa kattavampia tietoja ohjelmista, niihin kuuluvista hankkeista ja kumppaneista. Kaupunkien on määritettävä selvemmin paitsi taiteellinen visionsa myös koko ohjelmansa ja hankkeensa: niiden tulee tehdä ero selkeästi kiinnostustaan osoittaneiden kumppaneiden ja vielä mahdollisten tai potentiaalisten kumppaneiden välillä. ECoC-ohjelmat käsittävät tavallisesti hyvin erilaisia taidemuotoja, ja niihin on otettu mukaan sosiaalisiin kysymyksiin liittyviä uusia luovia aloitteita. Kullekin päähankkeelle tulee esittää budjetti-arvio, jonka avulla raati saa käsityksen ohjelman hankkeiden välisistä suhteista ja tasapainosta.

Raati suosittelee keskitetympää ja yksityiskohtaisempaa lähestymistapaa digitaaliseen kulttuurisisältöön (joka käsittää laajemman kokonaisuuden kuin vain markkinoinnin ja vuorovaikutuksen sosiaalisessa mediassa), jonka tulisi olla olennainen osa ohjelmaa. Lisäksi huomiota on kiinnitettävä projektien kestävyyyteen – mukaan lukien kulttuuriseen, ekologiseen, sosiaaliseen ja taloudelliseen – jotta Euroopan kulttuuripääkaupunki - tapahtuman odotetut vaikutukset ja perintö voidaan varmistaa. Tämän näkökohdan käsittely oli hakemuksissa puutteellista.

Toteutusvalmius

Ehdokkaiden tulisi varmistaa, että niiden hakemuksilla, mukaan lukien kokonaisvisiolla ja -konseptilla sekä taloudellisilla sitoumuksilla, on kunnan- tai kaupunginjohtajien, kaupunginvaltuustojen ja tarvittaessa maakunnan tai alueen tason elinten sekä kaikkien poliittisten puolueiden hyväksyntä. Raati kehottaa lisäksi varmistamaan, että kaikilla ehdokkailla on yhtäläinen ymmärrys ja yhtäläiset odotukset valtion rahoitusosuudesta.

Mikään jatkoon päässeistä kaupungeista ei ole vakuuttavasti selvittänyt kykyään järjestää ja hallinnoida suuria kulttuuritapahtumia. Raati haluaa muistuttaa ehdokkaita siitä, että Euroopan kulttuuripääkaupungin valintakriteereihin kuuluu vaatimus erityisestä ohjelmasta kulttuuripääkaupunkivuodelle normaalin kulttuuritarjonnan lisäksi. Raati odottaa lisätietoja kaupungin ja alueen hallinnollisista edellytyksistä hallinnoida Euroopan kulttuuripääkaupunki -tapahtuman kaltaista suuren kokoluokan mittavaa tapahtumaa. Valmiuksien vahvistamista ei tulisi sekoittaa kulttuuristrategian toimeenpanoon, vaan sen tulisi olla yhteneväinen paikallisten ja alueellisten kehittämissuunnitelmien kanssa. Kaupunkien tulisi lisäksi suunnitella valmiuksien vahvistamiseen tähtääviä tehokkaita ohjelmia, sillä Euroopan kulttuuripääkaupunki -tapahtuman vaikutusala ulottuu nykyisiä paikallisia kapasiteetteja laajemmalle. Jos hankkeita suunnitellaan rahoitettavan EU:n ohjelmista (esim. Luova Eurooppa -ohjelmasta), tämä tulee mainita hakemuksessa.

Tiedot kaupunkirakentamisesta ja infrastruktuuri-ohjelmista, kulttuuriperinnön kunnostamishankkeista ja uusista kulttuuritiloista ovat hyödyllisiä taustatietoina ja kontekstina esivalintavaiheessa. Lopullisessa valinnassa keskitytään niihin infrastruktuuria koskeviin hankkeisiin, jotka vaikuttavat suoraan ECoC-ohjelman aktiviteetteihin (esim. uusi kulttuurikeskus entisöidyssä rakennuksessa, josta tulee ohjelmaan sisältyneiden yhteisötaideprojektien tapahtumapaikka). Näiden hankkeiden aikataulu ja realistinen arvio niiden valmistumisesta tulee ilmoittaa.

Lopullisista hakurajoista tulisi selvästi käydä ilmi suunnitelmat näiden mahdollisten pääomahankkeiden hallinnoimisesta (hallintorakenteet, Euroopan rakenne- ja investointirahastoihin liittyvä nykytilanne, kuten yhteys asianmukaiseen toimenpideohjelmaan, sekä aikataulu ja julkiset hankinnat).

Vaikutusala

Raati kiittää muutamia yleisöjen saavuttamiseen liittyviä ideoita, jotka ovat jo nähtävissä, mutta strateginen lähestymistapa (Euroopan kulttuuripääkaupunki -tapahtumaan, ei ainoastaan nykyisiin käytäntöihin) puuttuu, erityisesti valmiuksien vahvistamisen osalta.

Erityistä huomiota tulisi kiinnittää yleisöihin, jotka ovat vaikeammin saavutettavia mutta ratkaisevia uuden "kulttuuri-ilmaston" luomiseksi Euroopan kulttuuripääkaupungissa (esim. vähemmistöt, ikääntyneet, vammaiset, taajamien ulkopuolella tai väliaikaisesti kaupungeissa asuvat jne.). Hakemuksissa tulisi tarkastella yleisöjen saavuttamista pitkän aikavälin strategisesta perspektiivistä käyttäen sekä verkon mahdollistamia että sen ulkopuolella käytössä olevia menetelmiä.

Yliopistojen rooli ja osallistuminen (lukuun ottamatta arviointiin osallistumista) olivat alimitoitettuja useimmissa esivalintavaiheen hakemuksissa.

Toisaalta koulujen osallistuminen oli vahvasti esillä kaikissa kolmessa hakemuksessa, ja kaikilla kolmella kaupungilla näyttää jo olevan ohjelmia, jotka lähentävät oppilaiden suhdetta kulttuuriin.

Hallinto

Uudet epävarmuuden ajat vaativat uudenlaisia lähestymistapoja myös hallinnossa.

Lopullisessa hakemuksessa erityistä huomiota on kiinnitettävä riskien arviointiin. Tähän osioon tulisi sisällyttää perusteellinen analyysi nykyiseen pandemiaan ja talouskriisiin liittyvistä ECoC-hankkeen valmistelu- ja toteutusvaiheen odotettavissa olevista vaikutuksista, ja siinä tulisi keskittyä vuosina 2021 ja 2022 käsiteltäviin keskeisiin ongelmiin.

Esivalintavaiheessa raati päätti pidättäytyä budjetin yksityiskohtaisesta arvioinnista kaikilla tasoilla (kaupungin tasolla sekä alueellisella ja valtion tasolla), sillä nykyinen tilanne on hyvin epävakaa ja kaikki luvut on arvioitava uudelleen. Sama koskee EU-rahoitusta ja riskien lieventämistä: on mahdotonta arvioida näitä näkökohtia tällä hetkellä, sillä taloustilanne on hyvin epävakaa ja muuttuu nopeasti. Raadin näkemyksen mukaan kaikkien kolmen hakemuksen riskinarviointianalyysi oli verrattain heikko esivalintavaiheessa, ja se odottaa niihin merkittäviä parannuksia.

Kaikkien kolmen jatkon päässeen ehdokkaan hakemusten suunnitelmissa pääomakustannusten osuus oli merkittävä. Tässä suhteessa raati odottaa ehdokkaiden arvioivan huolellisesti, ovatko kaikki ne realistisia.

Raati kehottaa ehdokkaita tutustumaan muiden kulttuuripääkaupunkien hallintomalleista saatuihin kokemuksiin, mutta huomauttaa, että valmiita konsepteja ei suoraan ole välttämättä syytä kopioida.

Kaikissa kulttuuripääkaupungeissa hankkeen toimitusjohtajalla ja taiteellisella johtajalla tai kulttuurijohtajalla on merkittävä rooli. Henkilöt näihin virkoihin kannattaa mieluiten hakea avoimella kansainvälisellä haulla, ja valinta kannattaa tehdä ennen ehdokkaiden osallistumista lopullisen valintavaiheen kokoukseen. Tämä on erityisen tärkeää taiteellisen johtajan osalta, sillä taiteellinen visio on jo määritelty hakemuksessa. Sama pätee tilanteessa, jossa ehdokas esittää hankkeelle jaettua taiteellista johtajuutta. On hyväksyttävää, että nimitysten ehtona voi olla kilpailun lopputulos.

Hakemuksissa tulisi esittää nämä rekrytointiprosessit ja suunnitellut henkilöstöjärjestelyt vuosille 2021–2026, mukaan lukien siirrot muista organisaatioista, harjoittelijat ja vapaaehtoiset työntekijät.

ECoC-hankkeen markkinoinnin tulisi ulottua tavanomaisia tiedonvälitysmenetelmiä laajemmalle, ja siihen tulisi sisällyttää taiteellisen vision mukainen vetoava narratiivi, kertomus Euroopan ja eurooppalaisuuden merkityksestä. On tärkeää muistaa, että Euroopan kulttuuripääkaupungin markkinointi ei ole vain kaupungin brändityötä, vaan sillä pyritään etupäässä välittämään eurooppalaista viestiä, jonka kaupunki haluaa jakaa muulle Euroopalle, mikä edellyttää perusteellisen tiedotusstrategian laatimista.

Allekirjoittaneet

Sylvia Amann
Kai Amberla
Jelle Burggraaff
Cristina Farinha
Paulina Florjanowicz (raportoiija)
Beatriz Garcia
Dessislava Gavrilova
Alin-Adrian Nica
Pierre Sauvageot
Jiri Suchanek (puheenjohtaja)
Riitta Vanhatalo (varapuheenjohtaja)
Agnieszka Wlazel

Helsinki

Kesäkuu 2020

